

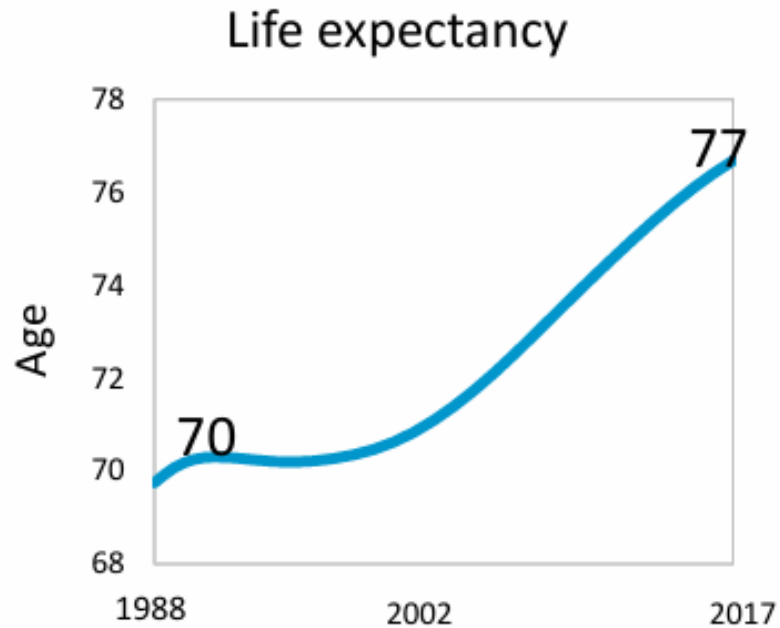
5 ข้อเท็จจริงของสังคมสูงวัยไทย

นภา วะสี

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์
4 มีนาคม 2569

1. คนไทยอายุขัยเพิ่มขึ้น สุขภาพดีขึ้น แต่กฎเกณฑ์ไม่เคยขยับ

Healthy life expectancy : 67

ประเทศไทย

อายุเกษียณ : 60

อายุขอรืบบำนาญประกันสังคมได้ : 55

เกือบต่ำที่สุดในโลก

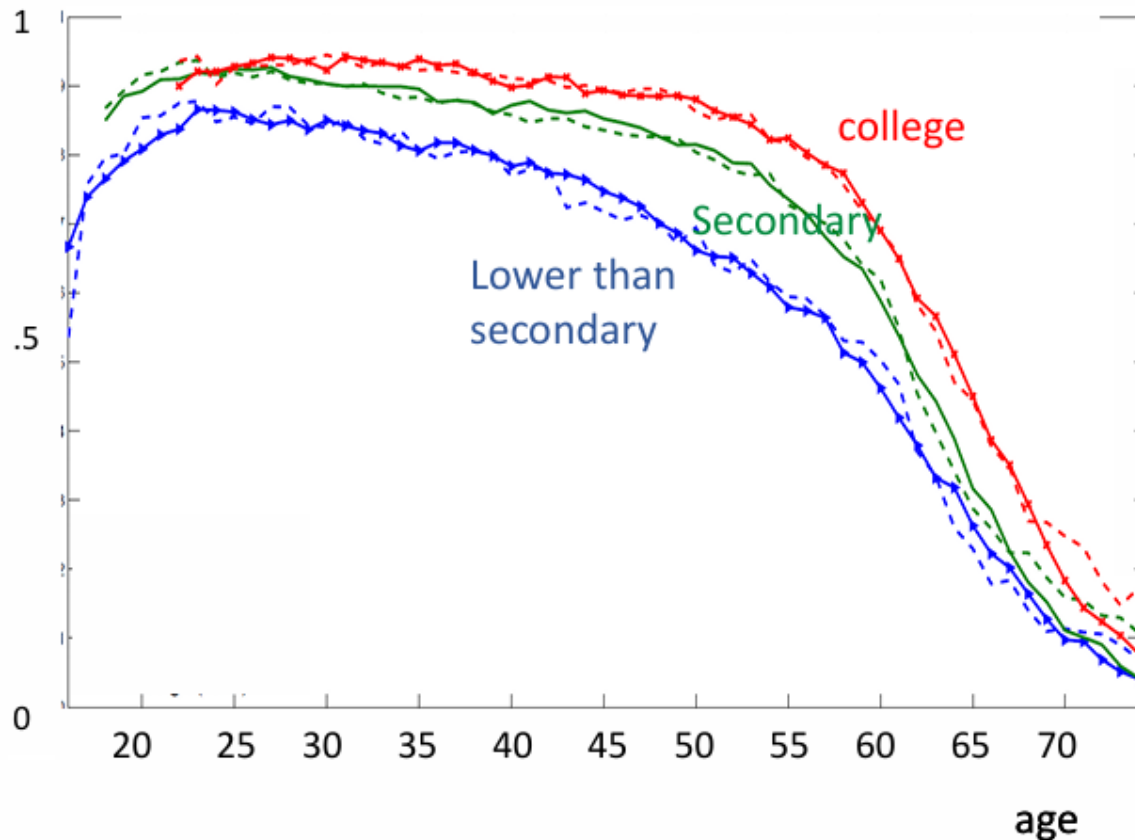
ประเทศอื่น ๆ

มีการปรับเพิ่มอายุขอรืบบำนาญ เพื่อสะท้อนโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนไป

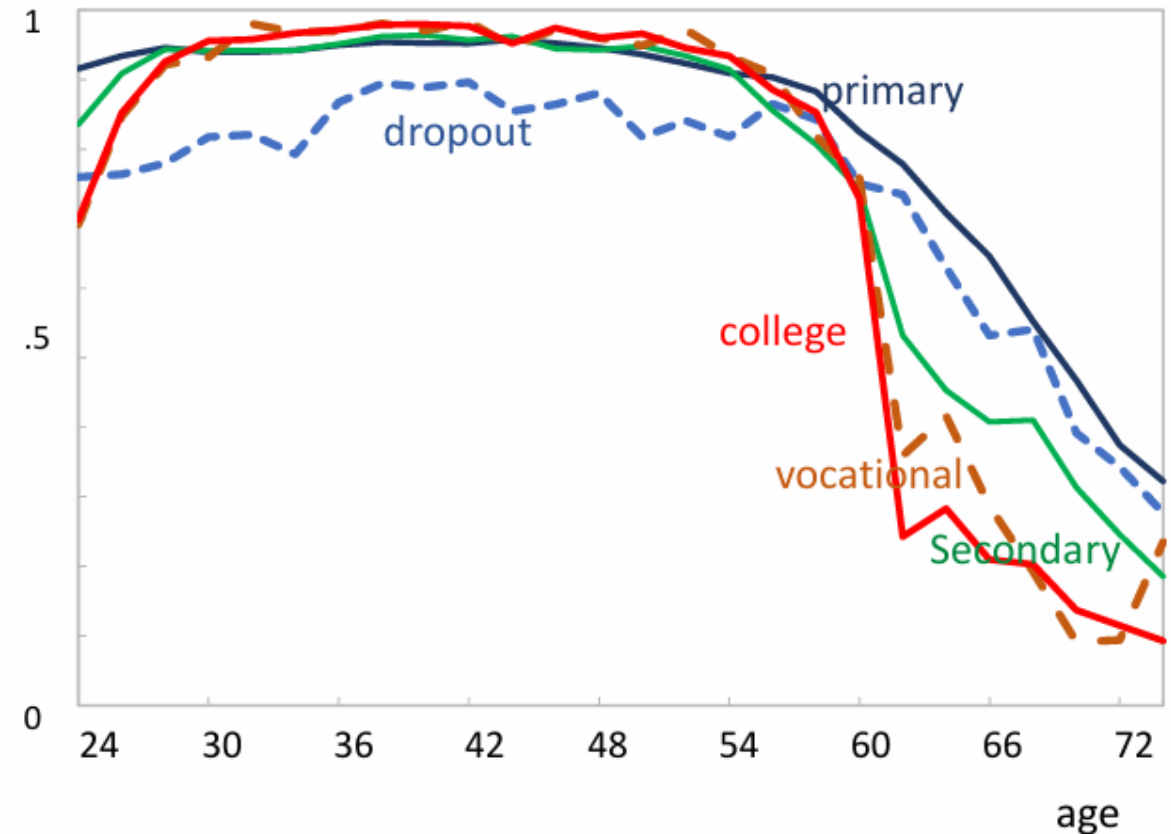
คนไทยอายุขัยเพิ่มขึ้น สุขภาพดีขึ้น แต่ออกจากตลาดแรงงานเร็วเท่าเดิม

สัดส่วนผู้ทำงานของคนกลุ่มอายุต่าง ๆ

สหรัฐอเมริกา:
ยิ่งการศึกษาสูง ยิ่งทำงานนาน

ไทย:
การศึกษาสูง ออกจากงานเมื่ออายุ 60

2. โอกาสในตลาดแรงงานค่อยๆ หายไปตั้งแต่อายุ 35 ปี

- ข้อมูลจากประกาศรับสมัครงาน online 2020-2023
- กลุ่มที่จบมัธยมศึกษา หรือปริญญาตรี งานประมาณ 60% ยังจำกัดอายุไม่เกิน 36 ปี

Limited age	Secondary or vocational	Bachelor degree	Master degree+
25-32 years old	17%	23%	4.8%
33-36 years old	43%	38%	31%
Others	1.6%	1.6%	4.4%
No age limit	38%	36%	60%

- ไม่ควรมีการอนุญาตให้กำหนดอายุผู้สมัคร โดยเฉพาะอายุที่ต่ำกว่า 55 ปี
การกำหนดอายุผู้สมัคร เป็นเรื่องผิดกฎหมายในประเทศพัฒนาแล้ว
- การปรับอายุเกษียณ ต้องคำนึงถึง
นายจ้าง แรงงานที่อายุใกล้ 60 ส่วนหนึ่ง น่าจะได้รับค่าจ้างเกินผลผลิตภาพ
การบังคับเกษียณและจ้างคนใหม่ ได้งานเท่าเดิม ด้วยค่าจ้างที่ถูกลงกว่า
ลูกจ้าง มีทั้งกลุ่มที่อยากเกษียณเร็ว และอยากทำงานต่อ
 - ธุรกิจและลูกจ้างสามารถ renegotiate contract ด้วยค่าจ้างใหม่ได้
 - แยกอายุที่เริ่มขอรับบำนาญได้และอายุที่ได้รับบำนาญเต็ม
กลุ่มที่ขอรับเร็วได้อัตราน้อยกว่า (เพราะปีที่รับนานกว่า) ค่อย ๆ ขยับอายุรับบำนาญเต็มออกไป

3. ประเทศไทยไม่ได้ขาดกองทุนหรือระบบ แต่ขาดวิสัยทัศน์ร่วม

เบี้ยยังชีพ

ประกันสังคม มาตรา 33
กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ

ประกันสังคม มาตรา 39, 40
กองทุนการออมแห่งชาติ (กอช)

บำนาญข้าราชการ
กบข.

...

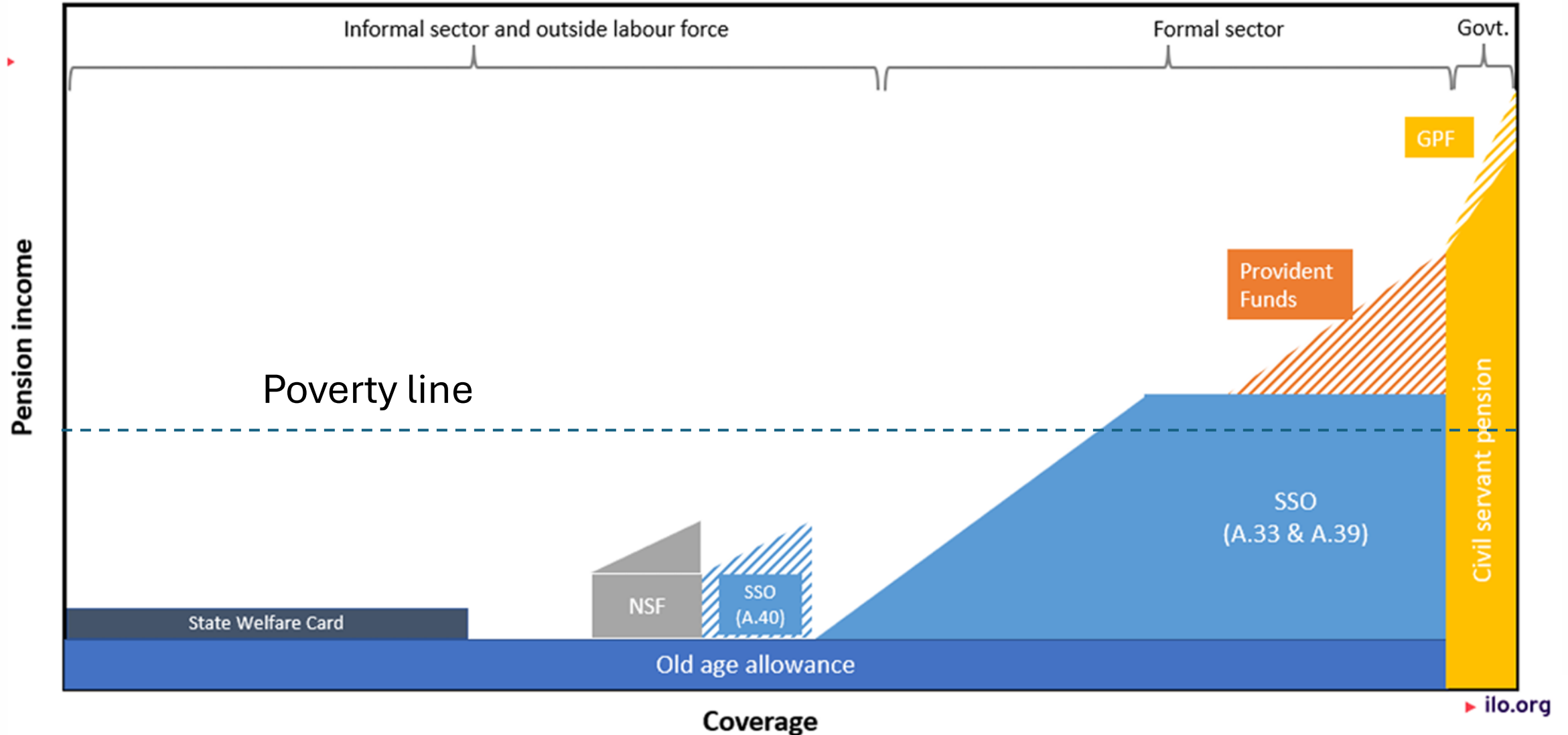
เรามีระบบจำนวนมาก แต่บริหารจัดการแยกกัน
ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างปรับ

มีข้อเสนอสำหรับแต่ละระบบหลายข้อเสนอ แต่ไม่มีใครมองภาพใหญ่

World Bank (2021) “The overall picture that emerges is of a country that will age rapidly without a coherent system of income provision for the growing elderly population.”

ILO (2021) “... the discussions need to go beyond a scheme-level and need to assess the shape of the pension system as a whole...”

4. คนส่วนใหญ่บำนาญไม่พอ แต่รัฐเก็บภาษีได้น้อย

การจัดเก็บภาษีของไทยอยู่ในระดับต่ำกว่าประเทศกลุ่มรายได้เดียวกัน

อัตราภาษีต่อ GDP : 2017-2019

	ไทย	ประเทศกลุ่ม Upper Middle Income
ภาษีรวม	16.3	18.9
ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา	1.8	3.4
ภาษีนิติบุคคล	4.2	3.2
ภาษีอสังหาริมทรัพย์	0.2	0.7
ภาษีมูลค่าเพิ่ม	3.7	6.1
ภาษีสรรพสามิต	4.1	2.2
ภาษีการค้าระหว่างประเทศ	0.6	0.9

ที่มา: World Bank (2023)

5. กองทุนชราภาพประกันสังคม ไม่ยั่งยืน ถ้าไม่ปรับเปลี่ยน

อัตราสมทบ 7% และสูตรบำนาญ 20% ของเงินเดือนเฉลี่ย

ตัวอย่าง : นาย ก มีเงินเดือน 10,000 บาท 15 ปี
เริ่มขอรับบำนาญเมื่ออายุ 55 ปี และเสียชีวิตเมื่ออายุ 70 ปี

กองทุนชราภาพ

$$\text{revenue} = .07 \times 10,000 \times 12 \times 15 = 126,000$$

$$\text{expenditure} = .20 \times 10,000 \times 12 \times 15 = 360,000$$

ตัวอย่างปัญหาความไม่ยั่งยืนของกองทุนชราภาพ

The fund's

$$\text{revenue} = .07 \times 15000 \times 12 \times 15 = 126,000$$

$$\text{expenditure} = .2 \times 15000 \times 12 \times 15 = 360,000$$

} 234,000

กองทุนจะยั่งยืนได้ หาก

- ผลตอบแทนเงินลงทุนสูงมาก (7.2% per year)
- มีการปรับเพดานเงินสมทบ และคนรุ่นหลังมีเงินเดือนที่สูงมาก เพื่อให้เงินสมทบเข้ากองทุนสูงขึ้น
- ผู้ประกันตนรุ่นหลัง มีจำนวนมากขึ้น

สามข้อข้างต้นยังไม่เกิดขึ้นจริง

ต้องการการออกแบบระบบแบบบูรณาการ มองภาพระบบทั้งหมดร่วมกัน

ออกแบบระบบโดยเอา “ผู้สูงอายุ” เป็นตัวตั้ง มากกว่าการเอา “ระบบ” เป็นตัวตั้ง

- ความเพียงพอ → ต้องมองทุกระบบเพราะผู้สูงอายุมีรายได้หลายทาง
- บทบาท → กองทุนไหนมีหน้าที่อะไร ควรส่งเสริมเต็มเต็ม แต่ไม่ซ้ำซ้อน
- การปรับเปลี่ยนกฎ ของหนึ่งกองทุน อาจจะกระทบกองทุนอื่น

ตัวอย่าง

ถ้าทุกภาคส่วน เห็นประโยชน์ของการมีกองทุนชราภาพประกันสังคม

การเพิ่มเพดานเงินสมทบและขยับอายุเกษียณ เป็นเพียงการชะลอปัญหา

หากจะปรับให้ยั่งยืน ต้องปรับสูตรบำนาญและอัตราเงินสมทบ

ไม่มีระบบทับซ้อน

ถ้าคิดว่าระบบภาคบังคับควรปรับเปลี่ยนไปเป็นบัญชีเงินออมเพื่อเกษียณส่วนบุคคล

คนเก็บออมได้น้อย มีความเสี่ยงยามชราภาพมากขึ้น → ต้องปรับระบบอื่นด้วย

เช่น เบี้ยผู้สูงอายุ อาจจะมี top-up ให้คนที่มีเงินจากบัญชีออมฯ ต่ำ หรือ targeting

ข้อเสนอด้านระบบจัดการรายได้ผู้สูงอายุ

ผู้สูงอายุในอนาคต : สนับสนุนคนวัยทำงานให้ออมเพิ่มก่อนเกษียณ

เพิ่มอัตราสมทบของรัฐในกองทุนภาคสมัครใจ เช่น กอช
ทดลองระบบบำนาญตลอดเตอรี

ผู้สูงอายุรุ่นปัจจุบัน : นำเงินของคนวัยทำงานมาสนับสนุนรายได้ผู้สูงอายุมากขึ้น

ลูกหลาน ชุมชน หรือเก็บภาษีเพิ่ม เช่น VAT แต่คิดเรื่องกลไกกระจายรายได้ร่วมด้วย

ผู้สูงอายุทุกรุ่น : เปิดโอกาสให้คนทุกวัยสามารถหารายได้ด้วยตนเองมากขึ้น

ศึกษาเพิ่มเติมว่าแรงจูงใจในการจ้างงานผู้สูงอายุ หรือโครงการพัฒนาทักษะต่าง ๆ
ที่มีอยู่แล้วในปัจจุบัน ได้ผลแค่ไหน อย่างไร